

Agota Kristof

Het dikke schrift

Het bewijs

De derde leugen

Vertaald door
Henne van der Kooy

Van Gennep Amsterdam

Inhoud

Het dikke schrift	7
Het bewijs	165
De derde leugen	325

Het dikke schrift

Inhoud

- De aankomst bij Grootmoeder
 - Grootmoeders huis
 - Grootmoeder
 - Ons werk
- Het bos en het riviertje
 - Het vuil
- Hardingsoefeningen voor het lichaam
 - De ordonnans
- Hardingsoefeningen voor de geest
 - De school
- De aankoop van het papier, het schrift en de potloden
 - Onze lessen
- Onze buurvrouw en haar dochtertje
 - Bedeloefening
 - Hazenlip
- Oefeningen in blindheid en doofheid
 - De deserteur
 - Oefening in het vasten
 - Grootvaders graf
 - Oefening in wreedheid
 - De andere kinderen
 - De winter
 - De postbode
 - De schoenmaker
 - De diefstal
 - De chantage
 - Beschuldigingen
- Het dienstmeisje van de pastorie
 - Het bad
 - De Pastoor

Het dienstmeisje en de ordonnans
De Buitenlandse officier
De Buitenlandse taal
De vriend van de officier
Ons eerste optreden
De uitbreiding van ons optreden
Toneel
Het luchtalarm
De mensenkudde
Grootmoeders appels
De politieman
Het verhoor
In de gevangenis
De oude mijnheer
Onze nicht
De sieraden
Onze nicht en haar vrijer
De zegening
De vlucht
Het massagraf
Onze Moeder
Het vertrek van onze nicht
De aankomst van de nieuwe Buitenlanders
De brand
Het eind van de oorlog
De school begint weer
Grootmoeder verkoopt haar wijngaard
Grootmoeders ziekte
Grootmoeders schat
Onze Vader
Onze Vader komt terug
De scheiding

De aankomst bij Grootmoeder

Wij komen uit de Grote Stad. Wij hebben de hele dag gereisd. Onze Moeder heeft rode ogen. Zij draagt een grote kartonnen doos en elk van ons twee een koffertje met zijn kleren, plus het grote woordenboek van onze Vader, dat we aan elkaar overgeven als onze armen moe zijn.

Wij lopen lang. Het huis van Grootmoeder is ver van het station, aan het andere eind van de Kleine Stad. Hier zijn geen tram, geen bus, geen auto's. Er rijden hier alleen een paar vrachtwagens.

Er zijn weinig mensen op straat, de stad is stil. Wij kunnen het geluid van onze voetstappen horen; wij lopen zonder te spreken, onze Moeder in het midden, tussen ons in.

Voor de ingang van Grootmoeders tuin zegt onze Moeder: 'Wacht hier op mij.'

Wij wachten een poosje, dan gaan wij de tuin in, wij lopen om het huis heen, wij hurken onder het raam waar de stemmen vandaan komen. De stem van onze Moeder:

'Er is bij ons niets meer te eten, geen brood, geen vlees, geen groente, geen melk. Niets. Ik kan niet meer voor hun voeding zorgen.'

Een andere stem zegt:

'En toen herinnerde je je mij weer. Tien jaar lang heb je je niets herinnerd. Je bent niet gekomen, je hebt niet geschreven.'

Onze Moeder zegt:

'U weet best waarom. Ik hield van hem, van mijn vader.'

De andere stem zegt:

'Ja, en nu herinner jij je dat je ook een moeder hebt. Jij komt hierheen en vraagt mij je te helpen.'

Onze Moeder zegt:

‘Ik vraag niets voor mezelf. Ik zou alleen graag willen dat mijn kinderen deze oorlog overleven. De Grote Stad wordt dag en nacht gebombardeerd en er is geen eten meer. De kinderen worden naar het platteland gebracht, naar familie of naar vreemden, waar dan ook.’

De andere stem zegt:

‘Had ze daar dan heen gestuurd, naar vreemden, naar waar dan ook.’

Onze Moeder zegt:

‘Het zijn uw kleinzoons.’

‘Mijn kleinzoons? Ik ken ze niet eens. Hoeveel zijn het er?’

‘Twee. Twee jongens. Een tweeling.’

De andere stem vraagt:

‘Wat heb je met de andere gedaan?’

Onze Moeder vraagt:

‘Welke andere?’

‘Teven werpen vier of vijf jongen tegelijk. Je houdt er één of twee van, de andere verdrink je.’

De andere stem lacht heel hard. Onze Moeder zegt niets en de andere stem vraagt:

‘Hebben ze een vader, tenminste? Je bent niet getrouwd voor zover ik weet. Ik ben niet op je huwelijk uitgenodigd.’

‘Ik ben getrouwd. Hun vader is aan het front. Ik heb al zes maanden niets gehoord.’

‘Dan kun je die alvast wel afschrijven.’

De andere stem lacht opnieuw, onze Moeder huilt. Wij gaan terug naar het tuinpoortje.

Onze Moeder komt het huis uit met een oude vrouw.

Onze Moeder zegt tegen ons:

‘Dat is jullie Grootmoeder. Jullie blijven een tijdje bij haar, tot het eind van de oorlog.’

Onze Grootmoeder zegt:

‘Dat kan lang duren. Maar ik zal ze laten werken, wees maar niet bang. Het eten is hier niet gratis.’

Onze Moeder zegt:

‘Ik zal u geld sturen. In de koffertjes zitten hun kleren. En in de doos lakens en dekens. Wees lief, kleintjes. Ik zal jullie schrijven.’

Grootmoeder lacht heel hard en zegt tegen ons:

‘Lakens, dekens! Witte hemden en lakschoenen! Ik zal jullie leren wat het leven is.’

Wij steken onze tong uit naar onze Grootmoeder. Zij lacht nog harder en slaat zich op de dijen.

Grootmoeders huis

Grootmoeders huis staat op vijf minuten lopen van de laatste huizen van de Kleine Stad. Daarna is er alleen nog de stoffige weg, die al spoedig door een slagboom wordt afgesloten. Het is verboden nog verder te gaan, een soldaat houdt er de wacht. Hij heeft een pistoolmitrailleur, een verrekijker, en als het regent schuilt hij in een wachthuisje. Wij weten dat er achter de slagboom, verscholen achter de bomen, een geheim legerkamp is en achter het legerkamp de grens, en een ander land.

Rondom Grootmoeders huis ligt een tuin met achteraan een riviertje, daarachter is het bos.

In de tuin staan allerlei soorten groenten en vruchtbomen. In een hoek staan een konijnenhok, een kippenhok, een varkenshok en een schuurtje voor de geiten. Wij hebben geprobeerd op de rug van het dikste varken te klimmen, maar het is onmogelijk erop te blijven zitten.

De groenten, de vruchten, de eenden en de kippen worden door Grootmoeder op de markt verkocht, net als de kippen- en de eenden-eieren en de geitenkaasjes. De varkens worden verkocht aan de slager, die er met geld, maar ook met hammen en gerookte worsten voor betaalt.

Dan is er nog een hond om op de dieven te jagen en een kat om op de muizen en de ratten te jagen. Wij mogen hem geen eten geven, zodat hij altijd honger heeft.

Grootmoeder heeft ook nog een wijngaard aan de overkant van de weg.

Men komt het huis binnen door de keuken, die groot is en warm. Het vuur brandt de hele dag in het houtfornuis. Bij het raam staan een enorme tafel en een hoekbank. Op die bank slapen wij.

Van de keuken gaat een deur naar Grootmoeders kamer, maar die is altijd op slot. Alleen Grootmoeder gaat erdoor, 's avonds, om te slapen.

Er is een andere kamer waar men in kan zonder door de keuken te gaan, rechtstreeks uit de tuin. Die kamer wordt bewoond door een Buitenlandse officier. De deur ervan is ook op slot.

Onder het huis is een kelder vol etenswaren en onder het dak een vliering waar Grootmoeder niet meer komt sinds wij de ladder hebben doorgezaagd en zij viel en zich bezeerde. De toegang tot de vliering is precies boven de deur van de officier en wij klimmen naar boven met een touw. Boven verbergen wij het opstelschrift, het woordenboek van onze Vader en andere dingen die wij moeten verstoppen.

Weldra hebben wij een sleutel gemaakt, die op alle deuren past en wij boren gaten in de vloer van de vliering. Met de sleutel kunnen wij als er niemand is ongehinderd overal in huis komen en door de gaten kunnen wij Grootmoeder en de officier in hun kamers bespieden zonder dat zij het weten.

Grootmoeder

Onze Grootmoeder is de moeder van onze Moeder. Voor wij bij haar kwamen wonen wisten wij niet dat onze Moeder nog een moeder had.

Wij noemen haar Grootmoeder.

De mensen noemen haar de Heks.

Zij noemt ons 'tevengebroed'.

Grootmoeder is klein en mager. Zij heeft een zwarte doek om haar hoofd. Haar kleren zijn donkergrijs. Zij draagt oude soldatenschoenen. Als het mooi weer is loopt zij op blote voeten.

Haar gezicht is gerimpeld en bedekt met bruine vlekken en wratten waar haren uit groeien. Zij heeft geen tanden meer, in elk geval geen zichtbare.

Grootmoeder wast zich nooit. Zij veegt haar mond af met de punt van haar hoofddoek als ze gegeten of gedronken heeft. Zij draagt geen onderbroek. Als zij moet urineren staat zij stil, doet haar benen wijd en pist onder haar rokken op de grond. Natuurlijk doet zij dat niet in huis.

Grootmoeder kleedt zich nooit uit. Wij hebben 's avonds in haar kamer gekeken. Zij doet een rok uit, er zit een andere rok onder. Zij doet haar jak uit, er zit een ander jak onder. Zo gaat zij naar bed. Zij doet haar hoofddoek niet af.

Grootmoeder praat weinig. Behalve 's avonds. 's Avonds neemt zij een fles van een plank, zij drinkt zo uit de fles. Spoedig begint zij een taal te spreken, die wij niet kennen. Het is niet de taal die de Buitenlandse militairen spreken, het is een volledig andere taal.

In die onbekende taal stelt Grootmoeder zichzelf vragen en zij geeft ook antwoord. Zij lacht soms, of zij wordt boos

en zij schreeuwt. Ten slotte begint zij bijna altijd te huilen, zij gaat wankelend haar kamer in, zij valt op haar bed en wij horen haar snikken tot diep in de nacht.

Ons werk

Wij zijn verplicht bepaalde soorten werk voor Grootmoeder te doen, anders geeft zij ons geen eten en laat zij ons de nacht buiten doorbrengen.

In het begin weigeren wij te gehoorzamen. Wij slapen in de tuin, wij eten vruchten en rauwe groenten.

's Ochtends, vóór zonsopgang, zien wij Grootmoeder het huis uitkomen. Zij praat niet tegen ons. Zij gaat de beesten voeren, zij melkt de geiten, dan brengt zij die naar de oever van het riviertje, waar zij ze aan een boom vastbindt. Dan begiet zij de tuin en plukt de groenten en vruchten die zij op haar kruiwagentje laadt. Zij doet er ook een mand vol eieren, een kooitje met een konijn, en een kip of eend met vastgebonden poten bij. Zij gaat op weg naar de markt. Zij duwt haar kruiwagen, de riem ervan, die zij om haar dunne hals geslagen heeft, trekt haar hoofd omlaag. Zij wankelt onder het gewicht. De hobbels in de weg en de stenen brengen haar uit haar evenwicht, maar zij loopt door, haar voeten naar buiten gericht, net als de eenden. Zij loopt naar de stad, tot aan de markt, zonder te stoppen, zonder haar kruiwagen ook maar één keer neer te zetten.

Als zij terugkomt van de markt maakt zij soep van de onverkochte groenten en jam van de vruchten. Zij eet, gaat haar middagslaap doen in de wijngaard, zij slaapt een uur, dan zorgt zij voor de wijngaard of zij komt, als daar niets te doen valt, terug naar het huis, zij hakt hout, zij voert opnieuw de beesten, zij haalt de geiten terug, zij melkt ze, zij gaat het bos in, brengt daar paddestoelen en sprokkelhout vandaan terug, zij maakt kaas, zij droogt paddestoelen en bonen, zij maakt groenten in in flessen, begiet opnieuw de tuin, bergt dingen in de kelder, en zo verder tot het donker is.

Als zij de zesde ochtend uit het huis komt, hebben wij de tuin al begoten. Wij nemen haar de zware emmers met voer voor de varkens uit handen, wij brengen de geiten naar de rivierkant, wij helpen haar de kruiwagen vol te laden. Als zij terugkomt van de markt zijn wij hout aan het zagen.

Bij de maaltijd zegt Grootmoeder:

‘Jullie hebben het begrepen. Onderdak en eten, die moet je verdienen.’

Wij zeggen:

‘Dat is het niet. Werken is onaangenaam, maar werkloos toekijken als iemand werkt is nog onaangenamer, vooral als die iemand oud is.’

Grootmoeder hoont:

‘Tevengebroed! Willen jullie zeggen dat jullie medelijden met mij hadden?’

‘Nee, Grootmoeder. Wij hebben ons alleen over onszelf geschaamd.’

’s Middags gaan wij hout halen in het bos.

In het vervolg doen wij al het werk dat wij doen kunnen.